

ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ

Бесшапошникова Т.В.

викладач;

Школьнік С. Я.

викладач,

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

МУЗИЧНІ ТЕАТРАЛІЗОВАНІ КАЗКИ ЯК СКЛАДОВА МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

На сучасному етапі в Україні велике значення надається будові духовного життя суспільства, підвищення рівня національної свідомості українських громадян, що вимагає інтенсивного формування української системи неперервної освіти з максимальним сприянням розкриття індивідуальних творчих можливостей учасників навчально-виховного процесу. Одним із шляхів у вирішенні цього завдання є залучення дітей до різних видів мистецтва на заняттях з музичного мистецтва. Викладання музичного мистецтва в ДНЗ та ЗНЗ є важливим і надзвичайно специфічним видом педагогічної діяльності. Вимоги гуманізації освіти, окреслені психологами та педагогами, передбачають розвиток творчих здібностей дитини, кращих її особистісних якостей. Серед завдань музично-естетичного виховання – формування внутрішньої та зовнішньої культури дитини, при цьому естетична культура стає невід'ємною частиною загальної духовної культури. Слід зазначити, що проблеми естетичного виховання досить ґрунтовно досліджувалися як класиками педагогічної науки (С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський тощо), так і сучасними науковцями (Л. Божович, Д. Д жола, І. Зязюн, М. Кіященко, А. Ковальов, Б. Лихачов та інші). Багато таланту, розуму та енергії вклали в розробку педагогічних проблем, пов'язаних із творчим розвитком особистості, видатні педагоги Б. Асаф'єв, Н. Сац, Г. Рошаль, Б. Яворський, Ш. Амонашвілі, І. Дичківська та інші.

Метою статті є розкрити можливості застосування музичної казки в процесі викладання музичного мистецтва в ЗНЗ та ДНЗ для більш ефективної роботи з реалізації творчих здібностей дітей, пробудження їх пізнавальної активності, залучаючи до участі в театралізованому дійстві. В загальному навчально-виховному процесі естетичне виховання розглядається як педагогічний процес взаємодії педагога та учнів з метою розвитку естетичного ставлення особистості до мистецтва та дійсності, естетичної свідомості, здатності до творчої діяльності. Художнє виховання – процес формування в дітей здатності відчувати, розуміти, оцінювати, любити мистецтво та насолоджуватись ним. Тільки цілеспрямоване залучення дітей до різноманітної художньої діяльності може сприяти розвитку їхнього творчого потенціалу, забезпечити глибоке розуміння естетичних явищ, справжнього мистецтва та краси оточуючого світу. В психолого-педагогічних дослідженнях з питань естетичного виховання та розвитку естетичних

почуттів дітей помітне місце відводиться казці, що є надзвичайно сприятливим матеріалом для емоційно-почуттєвого досвіду особистості. Вчені вважають, що один із можливих та ефективних шляхів цілеспрямованого емоційного розвитку дитини пролягає саме через казку. Казка для дитини – це не просто фантазія, це особлива реальність, реальність світу почуттів. В. Сухомлинський стверджував, що саме завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. І не тільки пізнає, а й відгукується на події та явища оточуючого світу, висловлює своє відношення до добра і зла, прекрасного та потворного. Казка – животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень. У душі дитини під впливом казкових образів зароджуються естетичні, моральні й інтелектуальні почуття. «Без казки – живої, яскравої, що оволоділа свідомістю й почуттями дитини, – неможливо уявити дитячого мислення й дитячої мови як певного ступеня людського мислення й мовлення» [6, с. 54]. В казці закладений великий розвиваючий потенціал. Слід зауважити, що виховний потенціал казки розглядався багатьма дослідниками (Л. Байкієва, М. Лановик, Є. Мелетинський, В. Пропп та інші); досліджувалися сприймання та розуміння казки дітьми (Л. Венгер, Н. Виноградова, О. Запорожець, Н. Карпінська, Б. Теплов тощо); вивчався вплив казки на творчий розвиток дітей. Сюжетна лінія, персонажі, яскраві фантастичні образи захоплюють дітей, а описані у казці переживання, почуття, стосунки героїв можуть виступати для них своєрідним індикатором і регулятором власної поведінки. Крім того, виховний та розвиваючий вплив казкового жанру збільшується під час використання музичної казки. Це відбувається завдяки тому, що музика є найбагатшим джерелом почуттів, переживань, особливо естетичних почуттів та емоцій. Казка – улюблений літературний жанр дітей. Їх приваблюють і незвичайні казкові сюжети, і яскраві образи, що запам'ятовуються. Залучення до казки допомагає збагатити життєвий і художній досвід дошкільників та молодших школярів, які в уяві переносяться в різні цікаві ситуації. Лаконічні за формою, захоплюючи за змістом, казки без зайвих нотацій сприяють вихованню моральних рис дітей, розвитку їхніх естетичних почуттів та культури загалом. Специфічною особливістю цього жанру народної творчості В. Сухомлинський вважав те, що казка допомагає дитині зробити «перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного», сприяє розвитку естетичних почуттів, без яких «не можливі шляхетність душі, чутливість до людського нещастя, горя, страждання» [6, с. 283]. Разом із тим, зауважимо, що хоча казка є могутнім засобом виховання дитини, вона розраховувалася, передусім, на дорослих, здатних через художнє слово – «із вуст у вуста» – передати її зміст дітям, дбаючи про цілеспрямоване її сприймання. Тут усе важливе: і форма, і зміст, і художнє подання тексту з урахуванням вікових особливостей, але найголовніше – вміння зберегти у трактуванні живучість народної мудрості. Ми розглядаємо казку як поліфункціональний метод навчання, що надає можливість урізноманітнити навчальний процес, зробити його цікавим, доступним і привабливим для дітей, активізувати пізнавальну музично-творчу діяльність, ефективно розвивати та виховувати учнів у процесі навчання музики. Казка надає навчальному процесу відчуття особливої чарівності, втілюючи виклад необхідної інформації в казкову (а значить, цікаву) форму й допомагаючи дитині через казкові образи зрозуміти та міцно запам'ятати її

сутність. Таке «перекодування» навчального матеріалу мовою дитинства, «перевтілення» його в улюблений дитячий жанр, як свідчить практика, є дійовим фактором підвищення ефективності розуміння та засвоєння навчальної інформації. В текстах казок зафіксовані елементи міфологічного, ритуально-обрядового, релігійного, історичного, соціального характеру, відголоси давніх епох, нашарування пізніших часів, запозичення та перегуки з ліричними, героїчними чи іншими неказковими жанрами. В ході свого розвитку казка значно видозмінилась, змінились її функції – якщо первісно вона виконувалася з магічно-заклинальною метою, то з часом казка набуває виключно естетичного, рідше – повчально-дидактичного, розважального характеру. Музичні казки, на наш погляд, є особливо корисними для естетичного розвитку дітей через те, що музичне мистецтво має специфічний вплив на світ емоцій та почуттів дитини. Взагалі, властива музиці здатність здійснювати вплив на душевний настрій та мораль людей, їх переконання та соціальну поведінку робить її важливим засобом виховання підростаючого покоління. Музично-театралізована діяльність – один із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Саме у дошкільному віці відбувається бурхливий психічний й фізичний розвиток дитини, формуються основи її особистості. Тому важливо з раннього дитинства заохочувати дитину до мистецької діяльності, зокрема театральної.

Театр – це особливий вид мистецтва, який органічно поєднує у собі художнє слово, драматичну дію, поезію, живопис, музику, літературу. Він допомагає дитині глибше пізнати себе, внутрішній світ, спонукає її до самоврядування, викликає естетичні почуття та емоції у процесі театралізованого дійства. Вчені наголошують на величезній цінності театру для розвитку дітей, визначають його як засіб формування естетичного смаку, розширення світогляду, розвитку пізнавальної активності дітей і таких психічних процесів, як пам'ять, уява, мислення, мовлення. Театральна діяльність позитивно впливає на емоційну сферу дітей, сприяє формуванню в них моральних якостей. Акторська гра дає змогу кожній дитині самовиразитися, творчо проявити себе. Метою театралізованої діяльності є: залучення дітей до творчої діяльності через участь у театральній виставі; розвиток обдарованості, закладеної у психофізичних особливостях дитини; створення умов для розвитку особистості та творчої самореалізації кожної дитини.

Кожна дитина від природи неповторна унікальна індивідуальність. Якщо створити умови для її розвитку, в дитини неодмінно відкриваються здібності, закладені в ній природою. Завданням вчителів музичного мистецтва є виявити ці перші здібності та на цьому тлі створити умови для повноцінного розвитку особистості.

Таким чином, основою системи естетичного виховання є художнє виховання. Крім того, в теорії естетичного виховання існує положення про керівну роль організованого педагогічного впливу по відношенню до спонтанного розвитку дітей в ході їхнього естетичного становлення за умов успішного застосування творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва, впровадження науково обґрунтованих педагогічних інновацій з урахуванням індивідуальних особливостей учнів.

Список використаних джерел:

1. Амонашвили Ш. А. Чтобы дарить Ребёнку искорку знаний, Учителю надо впитать море Света / Ш. А. Амонашвили. – Донецк, 2009. – 148 с.
2. Викторов В. Наталия Сац и детский музыкальный театр / В. Викторов. – СПб.: Композитор, 1993. – 240 с.
3. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції / О. Джус. – Івано-Франківськ, 2002. – 260 с.
4. Зязюн І. А. Виховання естетичної культури школярів / І. А. Зязюн, Н. Е. Миропольська, Л. О. Хлебнікова та інші. – К.: ІЗМН, 1998. – 156 с.
5. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі / О. Я. Ростовський. – Тернопіль. Навчальна книга – Богдан, 2001. – 272 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори / В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.

Овчарова І.А.*викладач;***Смольнікова Н.Ф.***викладач,**Харківська гуманітарно-педагогічна академія***АКТИВІЗАЦІЯ МУЗИЧНОГО СЛУХУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ**

Одним з напрямів процесу формування сучасної концепції професійної освіти є необхідність удосконалення практичної системи підготовки кваліфікованого педагога-музиканта.

В даних тезах розглядається одне з актуальних питань професійної підготовки вчителя музичного мистецтва, а саме, активізація музичного слуху, ступінь розвитку якого дозволяє майбутньому фахівцю ефективно здійснювати педагогічну діяльність.

В науково-педагогічних дослідженнях минулих часів можна простежити провідні тенденції, спрямовані на розвиток музичного слуху як необхідної умови музичного виховання дитини. Відомі педагоги-музиканти ХХ ст. Ж. Далькроз, З. Кодай, К. Орф, Д. Кабалевський та інші створили системи музично-педагогічного виховання дитини, в яких питанням розвитку слухових уявлень приділяється досить важливе місце.

Під музичним слухом розуміється здатність слухати і відтворювати звуковисотний рух, який є основним носієм смислу в музиці. Для того, щоб правильно сприймати музику, розуміти її, творчо опрацьовувати, необхідно володіти гострим та чітко організованим музичним слухом.

Співи займають одне з центральних місць у практичних заняттях майбутнього спеціаліста. Неодмінною умовою виразного співу є правильне, чисте інтонування мелодії, в якій найбільше виявляється музичний зміст пісні. В наших дослідженнях ми дійшли висновку, що одна з причин нечистого інтонування міститься в тому, що при співі по нотах студент нерідко має у полі зору та слуху тільки два сусідніх звуки. Мелодія в цілому розглядається